

RECENSIES

te 'vertalen': aan bod komen het probleem van Franken en Saksen, de ontginningen in de Karolingische tijd, de duistere geschiedenis van Hamaland van de negende tot elfde eeuw, de organisatie van het grootgrondbezit met zijn juridische en sociale implicaties en de betekenis van het grafelijke hof te Lochem voor de ontwikkeling van de nederzetting. Een voorbeeldig stuk werk. Nieuw ook is de studie van J.A.J. Vervloet over 'Het land van Lochem tot omstreeks 1830' (79-110), die in feite beperkt blijft tot de periode 500-1500, een incidenteel uitstapje naar de kadastrale minuutplans van 1830 daargelaten. Voor dit gebied beschikken we nu over een voortreffelijke historisch-geografische basisstudie. Qua thematiek en periodisering sluit dit onderzoek mooi aan bij dat van mw. Palmboom en het is alleen maar jammer te noemen dat beide artikelen niet geïntegreerd gepubliceerd zijn: het zou een aardig staaltje van interdiscipline opgeleverd hebben. Tenslotte 'Een sociaal-economische schets van Lochem en omgeving in de laatste eeuwen' (139-178). G.J. Schutten heeft vooral door gebruikmaking van de vroegste statistieken een goede ontwikkelingsschets kunnen geven voor de negentiende eeuw. Hoewel verdere uitdieping noodzakelijk blijft, heeft hij de veranderingsprocessen binnen de agrarische sector en de beroepsstructuur van de 'stedelijke' bevolking bevredigend uiteengezet met inbegrip van de sociale implicaties (onder andere de emigratie van de plattelandsbevolking naar opkomende industriële centra). De twintigste-eeuwse ontwikkeling is evenwel helemaal in de verdrukking geraakt.

Samenvattend: deze bundel betekent een enorme stap op weg naar een integrale stad-landgeschiedenis. Duidelijk zijn ook de leemten waarneembaar: de ontwikkeling van de zestiende tot negentiende eeuw (welke nu lijkt op een periode van complete stilstand; de vraag is of dit beeld juist is) en die van de twintigste eeuw. De sociale en culturele geschiedenis, beide in ruime zin, verdienen verdere uitdieping.

Geheel los van bovenstaande, door professionele wetenschapsbeoefenaars samengestelde publikatie staat het boekje dat H. Schuttevaer met weinig pretenties ten behoeve van een geheel andere doelgroep schreef. Het is een uitermate leesbare 'petite histoire', waarin allerlei facetten van de Lochemse samenleving sedert 1850 aan de orde komen.

R. van Schaik

P. de Haan, B.K. Brussaard, Th.J.G. Thiadens, e.a., *Op goede gronden. Het kadaster en de openbare registers in Nederland. Een bundel opstellen ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de dienst van het kadaster en de openbare registers* (Den Haag: Staatsuitgeverij, 1982, 237 blz., f 80,—, ISBN 90 1203 771 9).

Zoals de titel aangeeft heeft de Dienst van het kadaster en de openbare registers (in vaktermen: KADOR) naar aanleiding van zijn dertigste lustrum een bundel met (tien) opstellen laten verschijnen. Iedere bijdrage is van de hand van een auteur die op zijn terrein bij uitstek deskundig is. Welk idee ten grondslag heeft gelegen aan de opzet van de bundel wordt niet expliciet in het 'Woord vooraf' gezegd, maar er heeft de (anonieme) redactie kennelijk voor ogen gestaan dat de auteurs een beeld zouden moeten schetsen van de activiteiten van het KADOR in het licht van de toekomstige wettelijke, informaticatieve en bestuurlijke ontwikkelingen. Dit jubileumboek verschijnt namelijk in een periode, waarin het KADOR zich in een overgangssituatie bevindt. De vroegere grondslag voor het bestaan van de dienst, de registratie ten behoeve van de heffing van de grondbelasting is met de invoering van de onroerend-goedbelasting en de delegatie van de heffing daarvan naar de gemeenten, verdwenen. De eigendomsregistratie en het verstrekken van informatie omtrent zake-

lijke rechten is nu zowel taak als doel van de dienst geworden. Er ontbreekt nu een duidelijke richting in welke de activiteiten van het KADOR zich zouden kunnen ontplooiën. In verschillende bijdragen wordt aangegeven op welke terreinen van het maatschappelijk bestel het KADOR zich dienstbaar zou kunnen maken, met gebruikmaking (en uitbreiding) van de bestaande organisatie en informatie. Vooral H. Priemus ('Volkshuisvesting en kadaster', 191-205), P. van Schilfgaarde ('Heeft het kadaster een taak in de stadsvernieuwing?', 209-224) en in iets mindere mate in de beide bijdragen van M.J.M. Bogaerts ('Landinrichting en kadaster', 159-170 en 'Het kadastrale vastgoedstelsel', 63-84) zien op hun respectieve terreinen een grote taak voor het KADOR weggelegd. Daarvoor is het echter nodig dat de registratietaken aanmerkelijk uitgebreid wordt, zodat behalve zakelijke rechten ook gebruiksrechten (pacht, huur) en aanverwante informatie (bijvoorbeeld staat en indeling van de opstal) opgenomen wordt. In het ontwerp-Kadasterwet, waar vijftig jaar aan gewerkt is en waarover P. de Haan ('De plaats van het kadaster in het onroerend-goed-recht', 15-37) zeer te spreken is, wordt die mogelijkheid van gebruiksregistratie uitdrukkelijk opgehouden. Daarop sluit aan de vraag hoe het KADOR te betrekken zou zijn bij de discussie rondom de vastgoed-informatie en de opbouw van een vastgoed-informatie-systeem in Nederland, die door B.K. Brussaard en Th.J.G. Thiadens ter sprake wordt gebracht ('Informatie over vaste objecten in de openbare informatievoorziening', 41-59). Nader toegespitst op de automatiseringsactiviteiten bij het KADOR zelf is de reeds genoemde bijdrage van M.J.M. Bogaerts over het kadastrale vastgoedstelsel (63-84).

De Groninger hoogleraar E.C. Henriquez gaat ondermeer in op de formeel-juridische en praktische consequenties van het hier te lande heersende zogenaamde negatieve stelsel. Dit laatste wil zeggen dat degene die door de overheid (in casu het kadaster) als eigenaar is geregistreerd, dat in werkelijkheid niet behoeft te zijn, maar de overheid neemt op grond van de haar ter beschikking staande informatie aan, dat dat wel zo is. In de praktijk blijkt men vrijwel blindelings op die administratie te vertrouwen, en Henriquez concludeert dan ook dat het rechtsverkeer in onroerend goed in Nederland bijna volmaakt is ('Notaris, openbare registers, kadaster en grondeigendom', 135-156).

Het historische element is tot nu toe vrijwel buiten beschouwing gebleven. Twee bijdragen leggen het accent in meer of mindere mate op dat aspect. G.A. van Wely ('Landmeetkunde en kadaster', 87-100) gaat in op de ontwikkeling en het gebruik van de landmeetkunde sinds de Franse tijd. Aanvankelijk bijna een eeuw vrijwel het privé-domein van het kadaster, zijn landmeetkundige diensten sinds de jaren dertig ook elders (bedrijfsleven, PPD's, waterstaat) tot ontwikkeling gekomen. Parallel daarmee liep de ontwikkeling in de sfeer van de landmeetkundige opleidingen: de kadastrale invloed op het opleidingsprogramma nam geleidelijk af. Verhelderend is de paragraaf (11) over 'Kadaster en topografie' waarin aangegeven wordt hoe het komt dat de kadastrale kaart voor allerlei andere doeleinden gebruikt wordt dan waarvoor hij eigenlijk gemaakt is. Het ontbreken van topografische elementen op de kadastrale minuutplannen van omstreeks 1830 wordt nu door vele historici betreurd.

Tenslotte heeft C. Koeman een artikel getiteld 'Bijdragen van het kadaster aan de kartografie van Nederland' (103-131) geleverd; Hierin wordt ingegaan op het belang van de oorspronkelijke kadastrale kaarten voor de provinciale overzichtskaarten, die tussen 1835 en 1860 verschenen, voor de Topografisch Militaire Kaart en voor diverse waterstaatskaarten. Een groot deel van deze bijdrage (104-121) is evenwel nu ook te vinden in het nieuwe handboek van Koeman *De geschiedenis van de kartografie in Nederland* (Alphen a/d Rijn, 1983) op 225-234. De tekst komt daar grotendeels letterlijk mee overeen, alleen zijn

RECENSIES

hier en daar kleine wijzigingen aangebracht en zijn andere voorbeelden voor het hulpkaarten-gebruik opgenomen. Door deze 'dubbelplaatsing' kan het raadsel van het ontbrekende kopje van paragraaf 6 in het kadasterboek opgelost worden: in de kartografieschiedenis staat het bewuste kopje namelijk wel: 'Voorbeeld van rekonstruktie via de hulpkaart van de ontstaansgeschiedenis van gebouwde eigendommen' (229). Dit kopje moet op bladzijde 112 k.1 ingevoegd worden. Opvallend is dat deze ommissie ook niet op het losse blad met 'errata' gesignaleerd wordt; de overbekende vraag naar de kip en het ei is mijns inziens nu niet opportuun meer. Gelukkig voegt het artikel van Koeman in *Op goede gronden* nog wel een zeer interessante uiteenzetting toe over de reproductieproblematiek en -techniek bij het kadaster tot ca. 1950 en over de relatie tussen de Groot-schalige Basiskaart van Nederland (GBKN), die op het ogenblik vervaardigd wordt, en de oorspronkelijke kadastrale plans. De tiende bijdrage is van de hand van de politicus/burgemeester W.M. Schakel en bevat een uitvoerige beschrijving van de ruilverkaveling in de Alblasserwaard, waarbij schrijver als bestuurder betrokken was ('Ervaringen met de landmeter-deskundige in een ruilverkaveling', 175-188).

Op goede gronden is in groot formaat uitgevoerd en ruim voorzien van (kleuren)illustraties. Tussen de bijdragen in staan poëtische ontboezemingen, die betrekking hebben op 'Het kadaster' en 'De landmeter' in de provincie. Resumerend: een goed ogend en interessant jubileumboek, met name voor geïnteresseerden in technische en toekomstige zaken bij het KADOR. Voor het historisch bedrijf schijnt het van minder belang, temeer daar een aanmerkelijk deel van de belangwekkendste bijdrage op dat gebied ook elders te vinden is.

F. Keverling Buisman

Sandew Hira, *Van Priary tot en met De Kom. De geschiedenis van het verzet in Suriname, 1630-1940* (Rotterdam: Futile, 1982, 360 blz., f 32,50, ISBN 90 6323 040 0).

Dit boek beoogt een alternatief te bieden voor de interpretatie die 'de gangbare burgerlijke wetenschap' aan de geschiedenis van Suriname geeft. De auteur verzet zich in het bijzonder tegen R.A.J. van Lier; diens gezaghebbende *Samenleving in een grensgebied* (1949), dat als lantaarn dient voor ieder die zich de laatste decennia in het labyrint der Surinaamse geschiedenis waagt, kan daarin immers absoluut de weg niet wijzen: 'het theoretisch raamwerk van Samenleving in een grensgebied is een samenraapsel van tegenstrijdige concepten waarvan de meest uitgewerkte, namelijk de pluralisme-theorie, meer vragen oproept dan beantwoordt'. De pluralisten verklaren de ontwikkeling van de Surinaamse maatschappij vanuit de verhoudingen tussen de etnische blokken. Van samenhang en samenspel der segmenten, aldus Hira, is echter geen sprake en de fundamentele stelling, dat de rasfactor, de sociaal-psychologische aard van de verschillende rassen, centraal staat, verdoezelt meer dan ze verheldert.

Sandew Hira's alternatief is een met behulp van de marxistische methode gepresenteerde materialistische visie, zijns inziens 'een coherente wetenschappelijke basis voor een juist begrip van het karakter dat het verzet in de verschillende perioden uit de Surinaamse geschiedenis te zien geeft'. Het boek vangt 'terwille van de leesbaarheid' aan met de theorie: een kritiek op Van Lier, een uiteenzetting van de drie fasen van het kolonialisme en van de verhouding tussen racisme en ideologie. De functie van de koloniën en dus ook van Suriname was steeds een bijdrage te leveren tot de accumulatie van kapitaal in Europa. Was er oorspronkelijk van zekere vormen van segmentatie sprake - de onderdrukte groe-